

Els contes - Tomasi di Lampedusa

No em canso de llegir els llibres de Giorgio Bassani que componen el que ell va batejar com “la novel·la de Ferrara”; no em refereixo només a *El jardí dels Finzi-Contini*, sinó també a *Dins la muralla*, *Darrere la porta* i els que malauradament no s’han traduït al català. En canvi quan he tastat alguna de les obres d’Elio Vittorini sempre les he trobat tedioses. La relació que van tenir aquests dos autors amb *El gattopardo* de Giuseppe Tomasi (1896-1957), príncep de Lampedusa, referma els meus gustos.

Una de les millors contribucions que conec a l’obra de Lampedusa és *El príncep i el felí*, que Miquel Pairoli va publicar a Pagès Editors el 1996. Allà podem llegir que, després d’una vida de lectures, desenganys i indolència, el “rendista palermità” va començar a escriure *El gattopardo* el 1955. A partir d’aquí, els fets es precipiten. El 1956, Elio Vittorini, editor a Einaudi, rebutja el llibre. El 1958, Giorgio Bassani el publica a Feltrinelli, però de manera pòstuma, ja que Lampedusa havia mort el 1957. Va ser en aquests dos últims anys de vida quan Lampedusa va escriure aquestes proses, de les quals tan sols dues es poden considerar contes.

L’edició de Proa presenta quatre textos: *Records d’infantesa*, el més llarg, és un inici de les memòries que l’autor no va acabar, mentre que *Els gatets cecs* és un inici de novel·la, igualment incompleta. Els dos únics contes que Lampedusa va escriure són *L’alegria i la llei* i *La sirena*, tots dos datats a finals de 1956. ¿Això significa que ens trobem davant un llibre de retalls que no val la pena llegir? La resposta és un no rotund.

Records d’infantesa no només és un text de qualitat, sinó que ajuda a entendre les relacions entre la vida i l’obra d’aquest autor: mentre llegim aquestes pàgines, resulta inevitable recordar les descripcions que apareixen a *El gattopardo*, la novel·la que va escriure de manera simultània o, més ben dit, intercalada. Lampedusa no només va perdre el paradís amb la infantesa, sinó que una bomba americana va destruir la casa on havia nascut i on preveia morir: aquests records en són una recreació minuciosa, tant dels espais com dels que l’habitaven. Hi apareixen, a banda de la casa, l’església i el teatre que incloïa, així com el record de les lliçons de Bíblia i de mitologia clàssica que rebia en dies alterns, els comunicats napoleònics que van ser una de les seves primeres lectures, i també el desplaçament estival de la família a Santa Margherita -el Donnafugata d’*El gattopardo*.

Pel que fa a *Els gatets cecs*, és l’inici magnífic de la novel·la que hauria estat el revers exacte d’*El gattopardo*: en comptes de la decadència d’un aristòcrata, hauria

retratat la progressió social d'un home que neix sense propietats i que incorpora territoris igual com un general, a còpia d'extorsions, atacs i manyagueries, sempre amb el mapa de conquestes al davant.

Centrem-nos ara en els únics dos contes que va escriure Lampedusa. El primer, *L'alegria i la llei*, és el retaule d'una família pobra que potser Vittorini hauria aplaudit, però que no es diferencia d'altres de semblants que va escriure, per exemple, Txékhov. En canvi *La sirena* és un dels millors contes que he tingut la fortuna de llegir. Anys enrere hi tornava de manera regular pel plaer de deixar-me hipnotitzar; ara el revisito per provar de detectar-hi els recursos que el converteixen en una obra mestra. Més que un conte, és un prodigi: narrat per un jove sicilià que coneix un ancià erudit, acaba essent una història de quan l'erudit era un déu. En fi: si teniu la sort de no conèixer-la, llegiu-la. Recomano complementar-ne la lectura amb dos contes de la mateixa temàtica: *La història de la sirena*, d'E. M. Forster, i *La xucladora*, de Joaquim Ruyra, que també excel·leixen a l'hora de plasmar un erotisme desbocat i tanmateix implícit.

Resulta temptador entendre els escrits de Lampedusa com una sola obra, on no és fàcil distingir-hi novel·les de contes i de memòries, també perquè els membres de la família del seu alter ego, el príncep de Salina, apareixen per tot arreu. Giorgio Bassani va decidir incloure a *El gattopardo* capítols que van aparèixer quan l'autor ja era mort, un dels quals –*El pare Pirrone*– Pairolí considera que també es pot llegir com un conte, ja que és més aviat un excurs narratiu que una peça de l'estructura novel·lesca. En aquest sentit, l'escriptura de Lampedusa s'assembla a la de William Faulkner, només que en comptes d'anar afegint capes al comtat Yoknapatawpha, ho fa a l'illa de Sicília.

Al principi de *Records d'infantesa*, l'autor no parla de Faulkner, sinó de l'*Henry Brulard*, les memòries pòstumes de Stendhal. En un llibret dedicat a Stendhal que no s'ha publicat mai en català, Lampedusa analitza amb detall l'estil d'aquestes memòries, inacabades com les seves. Certament, les virtuts de l'autor francès són les mateixes que les del sicilià: la prosa – clara, no emfàtica- vivificada pels fets i no pas per les paraules, les transicions suaus, el rebuig dels diàlegs significatius i l'absència del que Lampedusa anomena “interferència ètica”. L'autor d'*El roig i el negre* vivia, experimentava, reflexionava, modelava i transformava les vivències en sensacions, i al cap dels anys trobava l'essència del que volia dir. Llavors s'asseia i el llibre sorgia sense dificultats. Aquest va ser, també, el mètode de Lampedusa, que va escriure tota la seva obra en un parell d'anys.

Fa una dècada llarga saludàvem amb entusiasme en aquestes mateixes pàgines l'aparició de la traducció d'*El gattopardo* que va fer Pau Vidal. Avui ens congratulem de la reedició dels contes traduïts per Rossend Arqués, que ja havia publicat si fa no fa el mateix llibre a Empúries al 1988 amb el títol –més equívoc encara- de *Tots els contes*. En català, les proses de Lampedusa no han tingut gaire sort. Si l'edició d'Empúries començava amb un text de Narcís Comadira brevíssim però ple de spoilers, la que ha fet ara Proa inclou introduccions del cosí de l'autor que resulta preferible evitar. Els títols dels contes, subjectes als avatars pòstums de curadors i editors, tampoc han millorat. El suggerent *Lighea* (que remet al títol del conte de Poe) s'ha convertit en l'obvi *La sirena*, i el descriptiu *El matí d'un parcer* s'ha transformat en l'inintel·ligible *Els gatets cecs*, que havia de ser el títol de la novel·la sencera, però que aquí resulta incongruent perquè no hi apareix cap gatet, ni cec ni borni.

Podem entendre que a Elio Vittorini, partidari del neorealisme engagé, li molestés la nostàlgia aristocratitzant que impregna l'obra del príncep de Lampedusa. Certament, Vittorini era comunista, però també ho era Giangiacomo Feltrinelli, l'editor que va publicar *El gattopardo* amb entusiasme. Potser en aquest cas l'important no és tant la ideologia de l'editor com la sintonia amb la novel·la, que està relacionada amb l'edat i amb la geografia: Vittorini era sicilià i contemporani de Lampedusa, mentre que Bassani i Feltrinelli eren més joves i del nord: potser l'enveja s'esvaeix amb la distància.

Lampedusa va escriure que, una vegada acabada *La cartoixa de Parma*, Stendhal no podia fer altra cosa que morir. També en aquest punt el príncep va seguir el seu solc.